

İNŞAAT İŞ KAZALARINDA ÖLEN İŞÇİLERİN HESABINI KİM VERECEK

Bu makale, Türkiye İş Güvenliği İş Adamları Derneği TİGİAD Dergisinin Nisan-Mayıs-Haziran 2008 Yıl:4 – Sayı:13'de yayınlanmıştır.

OKTAY TAN (M.Sc)
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Meslek Yüksek Okulu
İş Sağlığı ve Güvenliği Programı
Öğretim Görevlisi
(MESKA Vakfı 2.Dönem Başkanı)

İnsanlığın var oluşundan beri barınma içgüdü, günümüze kadar artan bir hızla konut yapımını geliştirmiş, büyük kentlerdeki rant getirici özelliği de eklenince bu gelişme, inşaat sektörüne daha da önem kazandırmıştır. Tamamen insan gücüne dayalı olarak yapılan konut yapımı, günümüzde özellikle büyük kentlerimizde yerini riski yüksek teknolojik yapıma bırakmıştır. İnşaat teknolojisindeki bu hızlı gelişim, gelişime ayak uyduramayan geleneksel inşaat sektörümüzde iş kazalarını da beraberinde getirmiştir.

İzmir'in Çiğli ilçesinde, atıksu hattı döşeme çalışmaları için açılan kanalda oluşan göçük altında kalan üç işçiden biri olan 5 çocuk sahibi işçiye ulaşıldığında, öldüğü anlaşıldı.¹ Rize'de bir inşaatın 4. katından düşerek ağır şekilde yaralanan bir kişi tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi.² İzmir'in Karşıyaka ilçesinde, inşaat halindeki binada tahta iskelede çalışan kalıp işçisi boşluğa düşerek öldü.³ Samsun'da, inşaat halindeki bir binada asansör montajında çalışan 19 yaşındaki genç, asansörle birlikte 4. kattan boşluğa düşerek hayatını kaybetti.⁴ yine İstanbul Maltepe' de bir inşaatta sıvacı olarak çalışan 17 yaşında bir işçinin 7. kat dış cephede siva yaparken dengesini kaybedip sert zemine düşerek ölmesi,⁵ İstanbul Esenler' de çalışmakta olduğu asma iskelede dış cephe sıvası yaparken çelik halatın boşalması sonucu 6. kattan düşmesiyle birinin hastaneye kaldırılırken yolda ölmesi, diğerinin de ağır yaralanması,⁶ Gebze' de bir fabrika inşaatında prefabrik panoların dengesiz yerleştirilmesi nedeniyle devrilmesi sonucu üç işçinin pano altında kalarak ölmesi, ayrıca dört işçinin yaralanması,⁷ başka bir inşaatta bir inşaatta elektrik çarpması, diğer bir inşaatta kalıp sökerken düşme sonucu sakatlanması, başa bir yerdeki inşaatta duvar örülürken tuğlanın, iskele altından geçmekte olan işçinin üzerine düşerek sakat bırakması gibi birçok iş kazası olaylarını hemen her gün basından izlemekte, dolayısıyla meydana gelen iş kazalarını da kanıksamış durumdayız.

Burada açıklık getirilmesi gereken husus, inşaat sektörü sadece konut yapımı değil, baraj, yol köprü, liman ve benzeri inşaatın yapımı, onarımı ve yıkımı ile kazı işçilerinin de inşaat iş kolu içinde yer almasıdır. Örneğin Niksar Köklüce Hidroelektrik Barajı Derivasyon Tüneli' nde ortaya çıkan zehirli gazdan 18 işçinin ölmesi⁸ ile sonuçlanan iş kazasında olduğu gibi.

Hızla değişmekte olan teknolojik ilerlemeye ülkemizdeki sosyal yapının ayak uyduramaması, yaygın ve yüksek orandaki işsizlik, çalışma koşullarının giderek kötüleşmesi (yıllardır süregelen enflasyon nedeniyle bozulan gelir dağılımı dengesizliği) kırsal kesimden gelen işçilerimizin eğitimsizliğine karşın nitelik gerektiren işlerde çalıştırılması ve yasal düzenlemelerde ki noksanlıklar ve boşluklar gibi nedenlerle iş kazalarının sayılarında hızlı bir artışın olduğunu kabullenmemek mümkün değildir.

Ülkemizde yapılmakta olan inşaatlarda meydana gelen iş kazalarının sayısı, yapılan istatistiklerde birinci sırada yer almaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumu ' nun 2004, 2005 ve 2006 yıllarına ait istatistiklerinden alınan verilere göre toplam 21.729 inşaat iş kazasının meydana geldiği, bu kazaların sonucunda 1101 işçinin sakat kaldığı ve 950 işçinin de hayatını yitirdiği görülmektedir.

Bu istatistikler, sadece Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında çalışan işçilere ait verileri yansıtmaktadır. Bu durumda, kaçak çalışanlar ile SSK kapsamında olmayan işyerlerinde kayıt dışı çalışanların karşılaştıkları iş kazalarının sayıları, bilinenlerden daha büyük boyutlarda olduğunu tahmin edememek mümkün değildir.

İş kazalarının gelişmiş ülkelere oranla yüksek olmasının altında yatan en büyük neden, **işverenlerimizin** gelişen teknoloji karşısında iş güvenliği anlayışına ve bilincine henüz kavuşmamalarıdır. Çünkü, işverenler hala az masraf - çok kar ilkesini benimsediklerinden sonradan karşılaşılabilecek iş kazalarının yol açacağı maliyetleri düşünmedikleri gibi buna yapılacak harcamaları da külfet olarak kabul ettikleri için bu gibi işlere de bütçe ayıramamaktadırlar.

Örneğin, bir inşaatın maliyeti nasıl ki çimento, demir, kum, tuğla, işçilik vb. gibi kalemlerden oluşuyorsa ve bunlarsız bir yapının olmayacağı düşünülmüyorsa, bu kalemlerin arasında iş güvenliği önlemlerinin alınması ile ilgili olarak

¹ Zaman Gazetesi 12.04.2008

² www. Mavirize.com 9.04.2008

⁴ www.sendika.org 13.02.2008

⁵ Sabah Gazetesi 21.04.1999.

⁶ Sabah Gazetesi 3.03.1999.

⁷ Cumhuriyet Gazetesi 14.05.1999.

⁸ Hürriyet Gazetesi 29.08.1986

yapılacak giderlerin de yer alması zorunlu olmalıdır.

Bu uygulamanın yerleşmesi için Devlet' in öncülük yapması ve Bayındırlık Şartnamesi'nde bu hususun yer alması gerekmektedir. Bu uygulanırsa ve Devlet' ce de izlenirse diğer sektörlerde de örnek olur kanısındayım.

Kısacası, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasına yönelik yapacakları harcamaların yasak savıcı veya katlanılacak külfet olarak değil, verimi artırıcı olduğuna inanmaları gerekmektedir. Bu yatırımların başında da eğitim gelmektedir. Çünkü, bilgi çağında en büyük yatırım insana yapılan yatırımdır.

Bu nedenle, ülkemizde inşaatlarda hızla gelişmekte olan teknolojiye ayak uyduracak kalifiye elemanlara ihtiyaç bulunmaktadır. Oysa, uygulamada genel olarak inşaatla bilgisiz, babadan kalma usullerle çalışan ve ustasından gördüğünü yapan, eğitimsiz ve ehliyetsiz kişilerle inşaatlar yapılagelmektedir.

Bir inşaatla, üst seviyedeki teknik elemanların yaptıkları eğitime ilişkin belgelerinin, diplomalarının bulunup bulunmadığı arandığı halde, diğer ara elemanlar olan kalfanın, ustabaşının ve ustaların ehliyetli olup olmadıkları aranmadığından hatta hiç istenmediğinden hatalı üretim ile birlikte iş kazaları da sık sık meydana gelmektedir.

Yapı sektöründeki inşaat firmaları, sürekli olarak bu sektörde kalifiye eleman açığı olduğuna ilişkin yakınmalarına rağmen, son yıllarda işgücü istihdamında maliyeti düşürmek için işverenler, inşaat işini parçalara bölerek taşeronlara (alt yüklenicilere) vermesi ve taşeronların da ucuz emek istihdamı isteğiyle ehliyetsiz ve niteliksiz işçi çalıştırmaya devam etmeleri, dolayısıyla inşaatlarda eğitimsiz ve bilinçsiz işçi çalıştırılması sonucu, basınımızda sık sık yer alan inşaat iş kazalarını görmek kaçınılmaz olmuştur.

Yukarıda da sözü edildiği gibi, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasına yönelik yapacakları harcamaların yasak savıcı veya katlanılacak külfet değil, verimi artırıcı dolayısıyla karlarını yüksek düzeye çıkarıcı bir yatırım olduğuna (zira, bilgi çağında en büyük yatırım insana yapılan yatırımdır) inanmaları gerekmektedir. Bu da gösteriyor ki

bu sektördeki kuruluşlar, üzerine düşen görevi yerine getirmemektedirler.

Öte yandan, kamu düzenini sağlamakla görevli merkezi ve yerel yöneticiler yasalarımıza göre inşaatlarda alınması gerekli önlemleri denetlemekle ve iş kazalarını önlemekle görevlidirler.

Ancak, bu konuda yasal mevzuatımızda cezai yaptırımların yok denecek kadar az oluşu denetimleri zayıflatığı gibi işverenleri de, önlem almamaya adeta teşvik ettiğinden, iş kazaları önlenemez hale gelmiştir. Örneğin, yürürlükte bulunan Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü' nün 107. maddesinde, betonarme platformlarının döşeme kenarlarına çalışan işçilerin düşmesini önleyecek korkuluk yapılması, bu mümkün değilse işçilerin serbest çalışabilmesi için döşeme kenarına korkuluklu iskele yapılması istenilmektedir. İşverenin bu tür önlemi almasına ilişkin korkuluklar için yani uygun iskelenin satın alınması yapacağı harcama, yapmadığı takdirde 4857 sayılı İş Kanunu' nun 105. maddesine göre ödeyeceği para cezasından çok yüksektir. Çünkü sözünü ettiğimiz önlemi yerine getirirse harcaacağı para, en az elli bin YTL., yerine getirmediği takdirde ödeyeceği para cezası ise bugün sadece 88 YTL'dir. Bu durum, adeta Devlet, işverenleri önlem aldırılmamaya özendirilmektedir.

Yukarıda sayılan tüm olumsuzlukların bir araya gelmesinden meydana gelen iş kazaları sonucu birçok inşaatlarda ölen ve yaralanan bu işçilerin hesabını kim ödeyeceği konusunda kafalarımızda sorular oluşmaktadır. Diğer bir anlatımla, işverenlerin işçilerin sağlığını ve güvenliğini sağlamak için önlemlerin alınmaması, bilinçsiz ve ehliyetsiz işçi çalıştırmaları, nedeniyle israf olan malzeme ve can kaybının hesabını kim verecek?

İşte, burada medyaya ve sivil toplum kuruluşlarına düşen görev, her meydana gelen iş kazasında suçlu ve kusurlu kimseyi araştırıp bulmak ve kamuoyunu meydana gelen kazanın nedenleri konusunda aydınlatmaktır. Sözelimi, meydana gelen iş kazalarında kusurlu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı' mı? Belediye Başkanı' mı? Mimar ve Mühendis Odaları mı? Yoksa çalışanlarına yasalarla kendisine verilen yükümlülüğe rağmen eğitim vermeyen, alınması gerekli önlemleri almayan işveren mi? Ya da eğitilmiş olmasına ve önlemlerin alınmasına rağmen iş güvenliği kurallarına uymayan işçi mi?

Bizce işçi hariç, başta anılan Bakanlık olmak üzere Belediyeler ve işverenler oluşan kazaların hesabını vermelidirler. Nitekim, son günlerde kamuoyunu üzen bir habere göre, kazı yapan alt yüklenici

(Taşeron) firmasının operatörünün doğal gaz borusunu patlatması nedeniyle meydana gelen ölümlü kazada bilirkişiler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını, İstanbul Büyükşehir Belediyesini ve alt yüklenici şirketi kusurlu bulmuş, Savcılık da adigeçen kuruluşlardan (ceza davasında sanık olarak yargılanacak) sorumlu kişilerin adlarını istemiştir.

O halde devlet, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının yok edilmesi ya da en aza indirilmesi konusunda mevzuat yapmalı bu mevzuata uygun örgütlenmeli ve iş yerlerinde önlemlerin alınıp alınmadığını etkin ve sürekli bir şekilde denetlemelidir. İşverenler ise, işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri almalı, işçiler de alınan bu önlemlere ve kurallara uymaları sağlanmalıdır.

Bu nedenle kanımızca; yürürlükte 4857 sayılı İş Kanunu' ndaki cezalar ile mevcut "Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü" ile "Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliği" teknolojiye ileri uygar ülkeler iş güvenliği yasalarındaki düzeye çıkarılırsa, ayrıca bugünkü taşeronlaşmaya yani, 4857 sayılı Kanunu'nun 2/7 maddesindeki "uzmanlık gerektiren işlerin" neler olduğu konusunda hukuki düzen getirilirse; ya da kökten çözüm olarak İş Kanunu' muzdaki bugünkü işçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının uygar ülkelerde olduğu gibi tüm çalışanları kapsayan ve son yılların teknolojik gelişmeleri ile endüstriye giren yeni kimyasal maddeler ile yeni tekniklerin oluşturduğu risklere karşı gerekli önlemlerin alınmasını öngören bağımsız "İş Sağlığı ve İş Güvenliği Yasası" haline getirilip uygulanması da bağımsız bir kurum tarafından yaptırılırsa inşaat iş kolunda meydana gelen iş kazalarının azalmasına çözüm sağlanabilir.

Sonuç olarak; iş kazalarının ve meslek hastalıklarının en aza indirilmesi için bilimsel metotlarla araştırmalar yapan, önlenmesinde çözümler üreten MESKA (Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları Araştırma ve Önleme) Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları, yazılı ve görsel basın, Üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği bölümlerinde görevli bilim adamları, meslek odaları; bu bozuk düzene dur demeli ve sağlıklı, güvenli bir yapı sektörü için gereken çözüm yollarını üretmeli ve bunları Devlet'in merkezi ve yerel yöneticilere önermelidirler.